

MENSENRECHTEN

AAK20157895

Otto Spijkers

VERENIGDE NATIES

Hieronder volgt een beknopt overzicht van mensenrechten-gerelateerde zaken die spelen bij de VN. De nadruk ligt op de Mensenrechtenraad en de Verdragscomités.

1 Regelgeving*1.1 Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap*

Eerst wil ik kort stilstaan bij het Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap. Dit verdrag is op 13 december 2006 gesloten in New York, en op 3 mei 2008 in werking getreden. Nederland heeft het verdrag op 30 maart 2007 getekend, maar heeft het nog altijd niet geratificeerd, en is daarom nog geen partij bij het verdrag. Ratificatie lijkt wel aanstaande, nu de ministerraad recentelijk een plan van aanpak voor de implementatie van het VN-verdrag heeft gestuurd naar de Tweede Kamer (*Kamerstukken II 2014/15, 33990, 9, 12 juni 2015*). De nationale wetgeving moet eerst in overeenstemming gebracht worden met het verdrag alvorens het verdrag geratificeerd kan worden. Volgens het plan is er echter veel meer nodig dan het aanpassen van bestaande wetgeving en het maken van een aantal nieuwe nationale wetten. Er wordt gesproken over de noodzaak van een ‘cultuurverandering’, vooral op lokaal niveau. Het verdrag vereist in essentie een ‘inclusieve samenleving’, waarin ook mensen met een beperking een volwaardige rol spelen. Om dat te bewerkstelligen heeft de overheid de hulp nodig van vele maatschappelijk instanties. Het is goed te zien dat Nederland het verdrag zo serieus neemt, maar de tijd begint wel een beetje te dringen. Intussen zijn 156 staten in de wereld wel al partij. Nederland loopt dus, net als de Verenigde Staten overigens, een beetje achter. De Europese Unie heeft zich al in 2011 bij het verdrag aangesloten. Het lijkt een kwestie van tijd voordat Nederland dit voorbeeld zal volgen. Zowel de Uitvoeringswet (*Kamerstuk 33990*) als de Goedkeuringswet (*Kamerstuk 33992*) staan op de agenda, en hebben als gewenste datum voor inwerkingtreding 1 juli 2016 gekregen. ‘Voortvarende parlementaire behandeling’ wordt wenselijk gevonden.

1.2 Sustainable Development Goals (SDGs)

In september 2015 zal de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties (VN) naar verwachting de Sustainable Development Goals (SDGs) vaststellen, die de Millennium Development Goals (MDGs) moeten vervangen. De SDGs zullen de mondiale ontwikkelingsagenda moeten bepalen voor de periode 2015-2030. Ze worden aangenomen in de vorm van een juridisch niet-bindende resolutie van de Algemene Vergadering. Als je echter ziet hoeveel tijd, geld en

energie is besteed aan het formuleren van deze doelen, is wel duidelijk dat het meer is dan mooipraat voor de bühne. De VN doet hard zijn best een inclusieve en open agenda voor duurzame ontwikkeling te realiseren, waarin burgers en andere niet-statelijke actoren (bedrijven, lobbygroepen, internationale organisaties, ngo's, belangenverenigingen, wetenschappers, etc.) een grote rol spelen. Om deze ambitie kracht bij te zetten heeft een groep van VN-experts onlangs nog een beroep gedaan op de VN-lidstaten om ervoor te zorgen dat de nieuwe mondiale doelen stevig zijn verankerd in internationale mensenrechtelijke normen en beginselen, waaronder het beginsel van participatie, en dat de lidstaten het belang erkennen van een vrije en levendige *civil society* voor een doeltreffende uitvoering van deze doelstellingen. De mensenrechtengemeenschap is dus duidelijk van plan zich deze SDGs toe te eigenen.

2 Rapportages, adviezen, observaties, et cetera

2.1 Mensenrechtenraad

2.1.1 Verkiezing

In oktober 2014 is Nederland door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties weer tot lid van de Mensenrechtenraad gekozen. Het gaat om een periode van drie jaar (2015-2017). Een extra reden dus om de Raad de komende jaren goed in de gaten te houden. Om gekozen te worden, heeft Nederland een aantal toezeggingen gedaan. Deze toezeggingen zullen het beleid van Nederland in de Raad gaan bepalen. De meeste toezeggingen zijn niet bijzonder schokkend of verrassend te noemen: nadruk leggen op fundamentele basisbehoeften, gendergelijkheid, vrijheid van meningsuiting op het internet, dat zijn zo wat speerpunten. Een bijzonder innovatief aandachtsgebied is de speciale bescherming van de zogenaamde 'mensenrechtenverdedigers'. Door middel van het Shelter City-initiatief (www.sheltercity.org), biedt Nederland aan zorgvuldig geselecteerde mensenrechtenverdedigers de gelegenheid om naar het veilige Nederland af te reizen, en hier voor een periode van drie maanden eventjes op adem te komen. Normaal gesproken staan deze mensen constant onder grote druk; velen worden met de dood bedreigd. Nederland hoopt dat andere staten geïnspireerd raken, en ook Shelter Cities beschikbaar stellen.

2.1.2 Rapport over mensenrechtenschendingen tijdens de oorlog in Gaza

Eind juni 2015 kwam een onafhankelijke onderzoekscommissie met een langverwacht rapport over mensenrechtenschendingen tijdens de oorlog in Gaza van 2014 (A/HRC/29/52). In het begin bestond deze commissie uit drie mensen, maar Israël had bezwaar tegen het lidmaatschap van professor William Schabas. Hij trad af in februari 2015, en sindsdien bestond de commissie nog uit Mary McGowan Davis (Verenigde Staten) en Doudou Diene (Senegal). In dit rapport werd bewijs gepresenteerd dat beide partijen in het conflict – Israël en Palestijnse

gewapende groepen – zich mogelijk schuldig hadden gemaakt aan oorlogsmisdrijven, en dat een rechter hiernaar zou moeten kijken. Het rapport beschrijft dat honderden Palestijnse burgers werden gedood in hun eigen huis, vooral vrouwen en kinderen. Een van de adviezen uit het rapport was dat de betrokken landen, maar ook de internationale gemeenschap als geheel, het werk van het Internationaal Strafhof in relatie tot de bezette Palestijnse gebieden actief moesten ondersteunen. Zoals elk rapport over deze kwestie, werd de onafhankelijkheid en zorgvuldigheid van alle kanten betwist en bekritiseerd. Dit is natuurlijk niet het eerste rapport over het conflict tussen Israël en de Palestijnen, en er zullen er ongetwijfeld nog vele volgen. 'Bommen van papier', zo noemde Jan Franke de continue stortvloed aan dit soort rapporten onlangs in *Elsevier* (in een artikel van 25 juni 2015). *Lawfare*, is een term die door de Britten veel gebruikt wordt: de praktijk van het elkaar bestoken met juridische rapportages. Of het rapport bijdraagt tot een oplossing is nog maar de vraag.

2.1.3 Wat verder nog ter tafel kwam

In de zomersessie van 2015 heeft de Mensenrechtenraad ook een resolutie aangenomen over de rampzalige mensenrechtensituatie in Syrië. Voor Syrië is, al in 2011, door de Mensenrechtenraad een onafhankelijke onderzoekscommissie ingesteld. Carla del Ponte, voormalig hoofdaanklager van het Joegoslavië Tribunaal, is het meest tot de verbeelding sprekende lid van die commissie. De Raad eiste dat de Syrische autoriteiten volledig zouden meewerken aan het onderzoek van deze commissie, en dat al diegenen die verantwoordelijk zijn voor schendingen van de mensenrechten ter verantwoording worden geroepen.

De Mensenrechtenraad heeft ook nog gevraagd om een grondig onderzoek naar de relatie tussen klimaatverandering en het mensenrecht op gezondheid. Dit doet enigszins denken aan de opzienbarende Nederlandse *Urgenda*-zaak (Rechtbank Den Haag 24 juni 2015, ECLI:NL:RBDHA:2015:7145). In die zaak concludeerde de rechtbank in Den Haag dat de Staat een inspanningsverplichting heeft om de klimaatverandering tegen te gaan, en dat deze verplichting onder meer af te leiden is uit een zorgplicht van de Staat voor de bescherming van het leefmilieu van haar burgers. Dit was een grote en onverwachte overwinning, maar de rol van mensenrechten in de uitspraak was vrij gering. Dat kwam vooral omdat de rechtbank van mening was dat *Urgenda*, een burgerplatform dat strijdt tegen klimaatverandering, zelf geen direct beroep kon doen op de relevante mensenrechten uit het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens.

2.2 Verdragscomités

2.2.1 Schadelijke praktijken

In november 2014 hebben de verdragscomités die waken over het Verdrag inzake de rechten van het kind en het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen gezamenlijk een *general comment*

gepubliceerd over *harmful practices* (CEDAW/C/GC/31 en CRC/C/GC/18). Een praktijk is schadelijk als deze aan de volgende criteria voldoet:

- Het moet gaan om een ontkenning van de waardigheid en integriteit van het individu.
- De praktijk moet te kwalificeren zijn als een schending van een van de mensenrechten uit het Kinderrechtenverdrag en/of het Verdrag tegen Vrouwendiscriminatie.
- De praktijk moet discriminerend zijn ten opzichte van vrouwen of kinderen.
- De praktijk moet negatieve gevolgen hebben voor zowel de direct getroffen individuen als de groep waartoe zij behoren.
- Het gaat in het bijzonder om traditionele of opkomende praktijken die hun rechtvaardiging vinden in sociale normen die mannelijke dominantie en ongelijkheid van vrouwen en kinderen in stand houden.
- Het gaat om praktijken waar vrouwen en kinderen het slachtoffer van zijn, en die worden opgelegd door familie, leden van de lokale gemeenschap of de maatschappij als geheel, ongeacht of het slachtoffer met deze praktijken ingestemd heeft.

De belangrijkste voorbeelden van dergelijke schadelijke praktijken zijn: genitale verminking van vrouwen, kinderhuwelijken of huwelijksdwang, polygamie, en geweld ter

bescherming van de familie-eer. Staten moeten zich inspannen om dergelijke schadelijke praktijken te voorkomen en te bestraffen.

2.2.2 Decentralisatie van de jeugdzorg

Het Comité voor de Rechten van het Kind kwam op 8 juni 2015 met zijn *concluding observations*, nadat Nederland aan een uitgebreid onderzoek onderworpen was geweest (CRC/C/NDL/CO/4). Het comité was in het bijzonder bezorgd over de recente Nederlandse wetgeving, die gemeenten verantwoordelijk maakte voor de jeugdzorg. Volgens het comité was dit proces van decentralisatie uitgevoerd onder een grote tijdsdruk, die invloed zou kunnen hebben op de kwaliteit van dit proces. Gemeenten zouden mogelijk niet voldoende voorbereid zijn op hun nieuwe verantwoordelijkheden. Het comité was ook bezorgd dat dit proces van decentralisatie ertoe zou kunnen leiden dat er grote verschillen zouden ontstaan tussen de gemeenten wat betreft de toegang tot en kwaliteit van de jeugdzorg. Het comité herinnerde Nederland er nog maar eens aan dat het Kinderrechtenverdrag bepaalt dat alle besluiten die het kind betreffen, gemaakt moeten worden in het beste belang van het kind, en dus niet in het belang van efficiency of bezuinigingen.
